

ISSANDA MUUTMISE PÜHA AD 2020

2Ms 3:9–15 (Ilm 1:9–18; Mk 9:2–8)

9 «Vaata, nüüd on Iisraeli laste hädakisa jõudnud minuni ja ma olen ka näinud rõhumist, millega egiptlased neid rõhuvad.

10 Tule nüüd, ma läkitan su vaarao juurde, ja vii mu rahvas, Iisraeli lapsed, Egiptusest välja!»

11 Kuid Mooses ütles Jumalale: «Kes olen mina, et võiksin minna vaarao juurde ja viia Iisraeli lapsed Egiptusest välja?»

12 Aga Tema kostis: «Mina olen sinuga, ja see olgu sulle tähiseks, et mina sind olen läkitanud: kui sa rahva Egiptusest oled välja viinud, siis te teenite Jumalat sellel mäel.»

13 Siis Mooses ütles Jumalale: «Vaata, kui ma lähen Iisraeli laste juurde ja ütlen neile: Teie vanemate Jumal on mind läkitanud teie juurde, aga nemad küsivad minult: Mis Ta nimi on?, mis ma siis neile pean vastama?»

14 Ja Jumal ütles Moosesele: «Ma olen see, kes ma Olen!» Ja ta jätkas: «Ütle Iisraeli lastele nõnda: 'Ma Olen' on mind läkitanud teie juurde.»

15 Ja Jumal ütles Moosesele veel: «Ütle Iisraeli lastele nõnda: Jahve, teie vanemate Jumal, Aabrahami Jumal, Iisaki Jumal ja Jaakobi Jumal, on mind läkitanud teie juurde; see on igavesti mu nimi ja nõnda peab mind hüütama põlvest põlve!»

Sissejuhatus

Teine Moosese raamat algab Iisraeli rahva Egiptuse orjapõlve kirjeldamisega, millele koheselt järgneb Moosese sünni-, pagenduse ja kutsumise lugu. Peaaegu pool raamatu mahust (esimesed viisteist peatükki neljakümnest) on pühendatud Egiptusest lahkumisele, raamatu teine pool suurel määral Jumala lepingule Iisraeliga, kusjuures algusest peale on selgelt esil vastuolu ühelt poolt Jumala ustavuse ning teiselt poolt nii rahva usaldamatuse kui ka ustavusetuse vahel. Isegi Moosese kutsumise lugu kajastab kaudselt seda vastuolu: Mooses väljendab siin kahtlusi mitte ainult selles, kas ta ise on talle usaldatud ülesande vääriline, vaid toob välja rahva võimalikud kahtlused nii iseenda kui Jumala suhtes.

Heebrea keeles kannab 2. Moosese raamat nime תּוֹמָשׁ – «Nimed»¹ –, kreeka keeles Ἐξοδος – «väljumine», «lahkumine»² –, ladinapäraselt (ka mitmes teises keeles kasutatuna) *Exodus*, tähistades raamatu keskset teemat: Iisraeli rahva lahkumist Egiptusest ning pääsemist orjapõlvest.

---

¹ Vrd 2Ms 1:1: Ja need on Iisraeli poegade *nimed*, kes olid Egiptusesse tulnud...

² Ehk võiksime tõlkida ka «väljapääsutee»: ἐξ – «välja» – ja ὁδός – «tee».

19.–20. sajandi piibliteaduses oli valdavalt esindatud seisukoht, et Moosese raamatud rajanevad neljal allikal, mida tuntakse nimede Jahvist, Elohist, Deuteronomist ja Preestrikoodeks all. Pikka aega paigutati neist esimese tekkimine Iisraeli kuningriigi kõrgaega (10. sajandisse eKr) ning viimane eksiili või vahetult sellele järgnenud ajaperioodi. Viimastel aastakümnetel on hakatud taolist jaotust revideerima ning pakutud välja hüpotees, mille kohaselt vanimaks allikaks on pigem Deuteronomist, millele eksiiliperioodil on lisatud «elloona» seni vanemaks (ning «täiendusena» seni noorimaks) peetud materjal.³

Üheks 2. Moosese raamatu iseloomulikuks jooneks on Jumala suuruse ja ustavuse ning Tema kõrguse, kõikvõimsuse ja «teistsugususe» kui ka samaaegse läheduse manifestatsioon, eriti vastukaaluks nii Egiptuse valitsejate põikpäisusele kui ka Jumala oma rahva kõvale südamele ja pea lakkamatule nurisemisele.

Jumal ilmutab end Moosesele ja annab Talle teada oma nime ja olemuse saladuse: «Ma olen see, kes ma Olen... Ütle Iisraeli lastele nõnda: 'Ma Olen' on mind läkitanud teie juurde.» (2Ms 3:14) Issand on elav Jumal, «Aabrahami Jumal, Iisaki Jumal ja Jaakobi Jumal»⁴, kes on «näinud oma rahva viletsust», teab «nende valu» ning on «alla tulnud neid egiptlaste käest päästma» (2Ms 3:7j).

Jumal näitab end jätkuvalt ka mitmesuguste imetegude (nii positiivsete kui negatiivsete) kaudu, kinnitades seeläbi, et Ta ei hülga oma rahvast, vaid varjab teda nii eest kui tagant ja juhib oma valguse ning päästva armuga isegi öö pimeduses ja kõrbekatsumustes: «Ma olen tõesti pidanud silmas teid ja seda, mis teiega Egiptuses on tehtud... Mina viin teid välja Egiptuse viletsusest... maale, mis piima ja mett voolab.» (2Ms 3:16j)

Paraku saab, nagu juba öeldud, eksimatult selgeks seegi, kui vähe Jumala rahvas Tema abi ja armu väärib – mis on ühtaegu nii hoiatav meeldetuletus kui ka lootuse märk. Viimane muuhulgas ka seeläbi, et Jumal kutsub oma rahva etteotsa mehe, kellel vähemalt tema enda arvates puuduvad igasugused juhiomadused (vrd 2Ms 4:10–13) ja kes pealegi on juba kaheksakümmend aastat, s.t inimlikus mõttes lootusetult vana (hoolimata Vana Testamendi vanema osa tegelaste elupäevade pikkusest).

---

³ Taoliste hüpoteeside ja arutelude sisuline väärtus seisneb eeskätt erinevas vastuses küsimusele, kas käsitleda iseäranis alg- ja esiisade lugusid «loomis- ja algusmüütidenä» või pigem kirjanduslikku kuube rüütatud teoloogilise (ja ajaloo filosoofilise) sõnumina. Nii vanema juudi kui kristliku pärimuse järgi on viie Moosese raamatu autoriks suures osas Mooses ise, kes sai need Jumala ilmutusena Siinail.

⁴ 2Ms 3:15 – vrd Mk 12:26j.

Keelelisi märkuseid

Hädakisa – צַעֲקָתָא – sõna צַעֲקָתָא tähendab «hädakisa», «appihüüd», ka «protestikisa»⁵.

Jõudnud – בָּאָה – sõna בָּאָה tähendab «tulema», «sisenema», «pärale jõudma».

Rõhumist – אֲתֵּלְחֵלְךָ – sõna אֲתֵּלְחֵלְךָ tuleneb verbist אֲתֵּלְךָ – «pigistama», «pitsitama»⁶, «[alla] suruma».

Egiptlased – מִצְרַיִם – nime מִצְרַיִם – «Egiptus» («egiptlased») – algupära pole selge, kuid kindlasti tajub heebrealane selle nime sarnasust sõnaga מִצְוֹר – «piiramine», ülekantud tähenduses «ahistus», «kitsikus», ka «häda», «viletsus».

Rõhuvad – לִחְצִים – siin kasutatud partitsiip võib viidata mitte ainult rõhumise jätkuvale kestmisele, vaid ka sellele, et egiptlane ongi sama, mis rõhuja.⁷

Ma läkitan su – וְאֶשְׁלַחְךָ – sõna וְאֶשְׁלַחְךָ tähendab nii «läkitama» kui ka «välja sirutama».

Vaaroo juurde – אֶל־פְּרָעֹה – sõna פְּרָעֹה pärineb egiptuse keelest ja tähendab otsetõlkes «suur maja» – tiitel, mis ei tähista mitte niivõrd paleed, kui valitsevat suguvõsa (koda).

Ja vii...välja – וְהוֹצֵא – sõna וְהוֹצֵא tähendab «välja minema», «välja tooma», «välja juhtima», «välja tulema panema».

Tähiseks – הָאוֹת – sõna הָאוֹת tähendab «märk», «märguanne», «tähis», «meeldetuletus», «tõendusmärk», «oomen».

Teie vanemate – אֲבוֹתֵיכֶם – «teie isade».

Mis Ta nimi on – מַה־שְּׁמוֹ – sõna שֵׁם – «nimi» – algtäheenduseks võib olla «märk», «tähis» (vrd kõlaliselt kreeka σῆμα ja ladina *signum*).

Ma olen see, kes ma olen – אֲהֵיָה אֲשֶׁר אֲהֵיָה – «olen kes olen»⁸. Kuna tegemist on jätkuvat tegevust väljendava imperfektiga, võiks tõlkida (või pigem parafrasida) ka:

⁵ Gutsclaffi ja Erxlebeni tõlgetes lausa «tennitamine» ja «tännitamine».

⁶ Gutsclaffi tõlkes ongi «pitzitamist».

⁷ Sarnaselt stereotüüpidele, nagu näiteks sakslane–nats, venelane–okupant, ameeriklane–loll jne.

⁸ Originaalis puudub siin otsene võimalus viimases eestikeelses redaktsioonis suure algustähega väljendatud tõlgenduseks Jumalast kui platonlikust Olemise kõikehõlmavast ideest (siinkohal on soovitatav lugeda Joseph Ratzingeri kommentaari kibuvitsapõõsa loole teoses «Sissejuhatus kristlusesse», lk 93–98).

«ma olen [seesama], kes ma olen [alati olnud]»⁹ (muuhulgas ka igavese ja muutumatu tähenduses).

Veel – sõna עוֹד ei väljenda mitte niivõrd millegi lisamist, kuivõrd [tungivalt] üle kordamist.

Jahve – יהוה – Jumala nimi יהוה tuleneb verbist הָיָה – «olema», «[millekski/kellekski] saama», ka «toimuma», «aset leidma».

Igavesti – לְעֹלָם – sõna עוֹלָם – «igavene» – tuleneb verbist עָלַם – «peitma», «varjama», «salajas hoidma» ning tähistab mitte ainult igavikku, vaid ka kauget, tundmatut, varjul olevat.

Ja nõnda peab mind hüütama – זָכַרְנִי – sõna זָכַר tuleneb verbist זָכַר – «mäletama», «meenutama», «meelde tuletama», «meeles pidama», «mälestama» – ning tähendab «mälestus», «meenutus».¹⁰

Põlvest põlve – דָּוַר – sõna דָּוַר – «põlvkond», ka «ajastu» – tuleneb verbist דָּוַר – «[kokku] kuhjama», ka «[mingit paika] asustama».¹¹

Sisuline analüüs

Teise Moosese raamatu 3. peatükk pakub ainek rohkem kui ühe teoloogiliselt ja lunastuslooliselt olulise teema üle mõtisklemiseks. Eeskätt on tegemist Moosese kutsumise looga, ent sellesama kutsumisloo keskmes seisab Jumala eneseilmutus nii oma nime (ja selle tähenduse) teadaandmises kui ka tolles nähtavas märgis, millega Ta kõigepealt Moosese tähelepanu paelus: kibuvitsapõõsas, mis põleb, aga ei põle ära.

Kui Jumala poolt oma nime kohta antud selgitus ei ole lihtsalt selgitamisest loobumine («Olen, kes ma olen, ära päri!»), siis ütleb too põlev, ent mitte ära põlev kibuvitsapõõsas sedasama, mida Jumala nimi: Ta on see, kes on – Ta on *alati* see, kes Ta on *praegu* ja on alati olnud – Ta on muutumatu ja igavene.

Kas on õigustatud lugeda siit välja postulaati olemise kohta üleüldiselt – Jumalast kui Olemisest endast, kellelt või kellest pärineb ka kõige ülejäänud oleva olemine – on

⁹ Gutsaffi tõlkes: «Minna sah olla ken Minna ollema sah».

¹⁰ 1739. aasta Piiblis: «...ja se on mo mällestus».

¹¹ Siinkohal võib olla huvitav mõtiskleda selle üle, kui erinev on sõna «põlv[kond]» etümoloogia heebrea ja eesti keeles, kusjuures viimane polegi päris selge: «põlv[kond]» võib tuleneda sõnast «põlv» (ihuliige, ühenduskoht, käänukoht), aga võib olla ka sama päritolu, mis sõna «põll», mille üheks alg tähenduseks on ka «süli» (seostades põlvkondade järgnevuse emasüle või -üsaga).

iseküsimus. Kahtlemata on Vana Testamendi jumalakäsitluse puhul enesestmõistetav, et Jumal on kõige oleva Looja, kuid ei tohi unustada, et Jumal ei kutsunud Mooset mitte mõnd teoloogia- või filosoofiakoolkonda rajama, vaid oma rahvast Egiptuse orjapõlvest välja juhtima.

Pigem kinnitab Jumal Moosesele oma nime ja selle tähendust teada andes sedasama, mida Kirjas Heebrealastele öeldakse Jeesuse kohta: Ta on «seesama eile ja täna ja igavesti» (Hb 13:8). Ennast Moosesele tunda andev Issand on Aabrahami Jumal, Iisaki Jumal ja Jaakobi Jumal – ning seegi ei ole mitte lihtsalt teoloogilise tõsisasja konstateerimine, vaid eeskätt lunastuslooline sõnum: nagu Jumal kutsus, juhtis, hoidis, kaitses, päästis ja õnnistas Iisraeli rahva esivanemaid, nii on Ta nüüdki kuulnud ja võtnud kuulda oma rahva hädakisa ja appihüüdu ning otsutanud neid aidata. Kahtlemata sellegi pärast, et Ta rahvas vajab Tema abi, eeskätt aga seetõttu, et Ta on ikka seesama Jumal, halastaja ja armuline, pika meelega ja rikas helduselt. Võiksime ehk veidi utreeritult öelda, et nii, nagu egiptlane on justkui juba olemuse poolest rõhuja, nii kuulub Jumala olemusse see, et Ta on Päästja ja aitaja.

Jumala olemuse juurde kuulub seegi, et Ta annab ennast tunda. Jumal, kelles on kõik täius ning kellele n-ö piisab täielikult iseenesest, tahab olla inimeste Jumal. Veelgi enam: Ta tahab olla konkreetsete inimeste Jumal, Ta lubab ennast nimetada ja tunda Aabrahami, Iisaki ja Jaakobi Jumalana. Või Moosese Jumalana. Või Iisraeli rahva Jumalana – hoolimata sellest, millist vaeva (inimlikult kõneldes) Ta peab selle rahvaga nägema ning kui kergesti ja kiiresti selle rahva hädahüüded ja appikarjed võivad asenduda (ja õige pea juba asenduvadki) nurisemise ja protestikisaga.

Jumala eneseilmutus ja päästeteod, millel on kahtlemata konkreetne koht Iisraeli rahva ajaloo, on ajatud ja universaalsed. Tema nimi on antud meeldetuletusena kõigile põlvkondadele, kes peavad Teda ka igavesti teenima ja kummardama. Iga kord, kui keegi ütleb, loeb või meenutab Jumala püha nime, peab ta endale teadvustama selle nime tähendust: see on seesama Jumal, kes oli, on ja jääb; seesama Jumal, kes on kõige oleva Looja ja olemasolu allikas; seesama Jumal, kes kutsus Aabrahami, õnnistas Iisakit ja valis Jaakobi, kes seadis Moosese oma rahvast Egiptuse orjapõlvest välja tooma ning andis tema kaudu Iisraelile oma Seaduse; seesama Jumal, kes on põlvest põlve kõnelenud prohvetite suu läbi ning viimsel päevil oma Poja kaudu (vrd Hb 1:1j), kelles ikka seesama Jumal ise on saanud üheks meie hulgast, et mitte ainult üks rahvas, vaid kogu inimkond orjapõlvest ja hukatusest lunastada.

Jutluseks

Issanda muutmise püha on vähemalt läänekirikus üks uuematest pühadest. Suurest osast keskaegsetest kohalikest kalendritest seda ei leia; seal, kus seda tähistati, tehti seda enamasti 6. augustil, mõnel pool ka 7. augustil. Idakirikus on Issanda muutmise

püha hiljemalt 7. sajandist tähistatud 6. augustil, Armeenia kirikus 7. pühapäeval pärast Kolmainupüha (samamoodi alates 16. sajandist ka Rootsi ja Soome kirikuis, kust see on üle võetud ka praegusesse EELK kirikukalendrisse). Kogu läänekiriku jaoks kohustuslikuna kehtestas Issanda muutmise püha 6. augustil paavst Callistus III aastal 1457 tänuks aasta varem türklaste üle saavutatud võidu eest Belgradi all. Luterlikes kirikutes on Issanda muutmist tähistatud Ilmumisaja viimasel pühapäeval.

Issanda muutmise püha aluseks oleva evangeeliumijutustuse keskseks sõnumiks on esmalt kinnitus Jeesuse jumalikkusest, mis avaldus Tema kirkastamises ja taevast kostnud Isa hääles, millega Jumal kordas nüüd juba Jeesuse jüngritele kuuldavalt sedasama, mida oli öelnud Jeesusele endale Tema ristimisel: «See on mu armas Poeg, Teda kuulake!» (Mk 9:7; vrd Mk 1:11)

Seda kinnitust ei tule mõista mitte ainult jüngrite teavitamisena Jeesuse tõelisest olemusest, vaid tõepoolest nende kinnitamisena, ettevalmistamisena kõigeks järgneavaks. Üks kolmest tookord Jeesusega mäel viibinud jüngrist, Peetrus, kirjeldab seda sündmust põhjaneva kogemusena, mis on olnud tema jaoks määravam isegi pühakirjatunnistusest: «Ja seda häält me kuulsime tulevat taevast, kui me olime koos Temaga pühal mäel. Ja nii on meil midagi kindlamat prohvetisõnast ja te teete hästi, kui panete tähele seda nagu lampi, mis paistab hämaras paigas, kuni päev hakkab hahetama ning koidutäht tõuseb teie südameis.» (2Pt 1:18j)

Teiseks oluliseks osaks Issanda muutmise püha sõnumist on Moosese ja Eelija ilmumise läbi antav tunnistus sellest, et Jeesuses on täitunud nii Vana Testamendi prohvetite ettekuulutused, kui ka kõik see, mille eelkujutiseks ja ettevalmistuseks on Moosese Seadus. See, kuidas Jeesus vanad ettekuulutused täide viib, tuleb eriti selgelt esile Luuka evangeeliumi kirjelduses¹², kuid ka 2. lugemisaasta Evangeeliumile (Mk 9:2–8) järgnevad salmid kannavad sedasama mõtet: Inimese Pojal «tuleb palju kannatada ja Teda põlatakse» (Mk 9:12).

EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatu järgi on 2. lugemisaasta teiseks pühakirjalugemiseks (Ilm 1:9–18) Johannese nägemus Inimese Pojast Tema jumalikus kirkuses. Ka selle nägemuse juurde kuulub lunastuslooline sõnum: «Ära karda, mina olen esimene ja viimne ja Elav; ma olin surnud, ja vaata, ma olen elav ajastute ajastuteni, ja minu käes on surma ja surmavalla võtmed!» Niisiis võib kokkuvõtvalt tõdeda, et jutluski ei peaks keskenduma mitte niivõrd teoreetilisele arutelule Jumala olemuse (ja olemise) üle, kuivõrd Tema eneseilmutusele sellena, kelle olemusse – küll täiusliku ja «iseenesele piisavana» ilma, et miski või keegi muu saaks Talle midagi «juurde anda» – kuulub ka see, et Ta tahab olla Jumal meiega (Immaanuel) ja meie jaoks. Muidugi ei tohi me hetkekski unustada, et see ei ole mitte meie teene, vaid Tema arm.

---

¹² Ja ennäe, kaks meest kõnelesid Jeesusega, need olid Mooses ja Eelija, kes kirkuses ilmudes rääkisid Tema eluotsast, sellest, mis Tal Jeruusalemmas tuli täide viia. (Lk 9:30j)

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jumal tunneb meid, hoolib meist, armastab meid ja tahab olla meiega, tahab olla meie Jumal.
2. Jumal annab ennast tunda, ja see on midagi enam loomulikule jumalatunnetusele hoomatavast, n-ö filosoofide Jumalast, kelle «nähtamatu olemus, jäädav vägi ja jumalikkus on ju maailma loomisest peale nähtav, kui mõeldakse Tema tehtule» (Rm 1:20). Jumal annab ennast tunda kui Päästja ja aitaja, kui *Jumal meiega*.
3. Jumala eneseilmutuse tipuks on Tema inimesekssaamine Jeesuses Kristuses. See on ka Issanda muutmise püha keskne sõnum: Jeesus Kristus, meie Õnnistegija, on seesama Jumal, kes on loonud kõik oleva; kes kutsus Aabrahami, Iisaki ja Jaakobi ning lõi endale nendest püha rahva; kes kõnetas Mooset kibuvitsapõõsast ning juhtis oma rahva välja Egiptuse orjapõlvest; kes avas Iisraeli laste ees nii Kõrkjamere kui Jordani veed ja kinkis neile Tõotatud Maa, mis piima ja mett voolab; kes andis Moosese kaudu oma Seaduse ja keda on kuulutanud ette kõik prohvetid ning kes on viimaks kogu langenud ja hukkamõistetud inimkonna oma ohvrisurma läbi lunastanud.